

U doba Proljeća Igre je spasio onaj koji je s Titom igrao šah

na Dubrovačkim ljetnim igrama (3)

MARIJAN MATOVIĆ ODLUČIO JE NA DUBROVAČKE LJETNE IGRE UBACITI KRLEŽU I TAKO ODREDIO SUDBINU FESTIVALA. NJEGOV POTEZ I SVOJEVRSNI 'REZ' OSTAJE NAJVEĆI U DRAMSKOM PROGRAMU DUBROVAČKIH LJETNIH IGARA

Dundo Maroje" Paola Magellija bio je 1989. igran na dubrovačkom arheološkom lokalitetu u - Pustijerni. Dundo je ponovno bio Miše Martinović. A sada je njegova sina Mara impersonirao glumčev rođeni sin Maro Martinović, "u nezajažljivu podavanju dobrom brjemenju".

Puni krug otac i sin Martinović proživjeli su tek 2014. kada je Maro Martinović "dorastao" pa zaigrao naslovnog Dunda u Dolenčićevu novom čitanju remek-djela. Redatelj se, uostalom, točno 30 godina nakon prvog, "studentskog", "Dunda" ushtio baviti baš očevima i djecom. Je li bilo boljeg načina? Bokčilo je bio Nikša Butijer, Maro Filip Detelić, Pomet Frano Mašković, Laura Ksenija Marinković, a Petrunjela Srdana Šimunović. Ova izvedba podsjetila je Dubrovčane na drugog, ranijeg ali specifičnog, takoreći ratnog "Dunda Maroja".

Proljeće

Naime, u godini Oluje, ljeta 1995., redatelj Dolenčić vratio se upravo "Dundu", najprije u Gavelli, a potom s istom gostujućom postavom na Ljetnim igrama. Dundo je opet bio Vušović, kao i desetak godina prije, dok je Pomet radio Vili Matula. Prenesena sa zatvorene, zagrebačke scene na Igre, na Gundulićevu poljanu, predstava "nije mogla podnijeti teret prejakog sjećanja na prethodnike, a ni mrak ratom traumatiziranog grada u kojem još nikomu nije bilo do smijeha" (S. P. Novak). Bilo je to ljeto kada su s Plesa polijetali putnički avioni za Split, a za njima nao-

ružani MiG-ovi na ratni zadatak, jedan za drugim. Bilo je to ljeto kada su se mnogi prisjetili 1971. i upitali je li sve moglo biti drugačije. Bilo je to ljeto kada je već bilo teže slagati arhivske materijale o Igrama zato što su stradali, odnosno izgorjeli pod ratnom, neprijateljskom vatom koju godinu ranije.

Malo je tko još pamtio da je baš Držićev "Skup", ili Skup, stradao kao kolateralna žrtva Hrvatskog proljeća. Napokon, 1971. "čudne" su se stvari, jednostavno, događale, jedna za drugom. Među njima našle su se i Dubrovačke ljetne igre koje su ostale bez "glave", odnosno dugogodišnjeg vodstva.

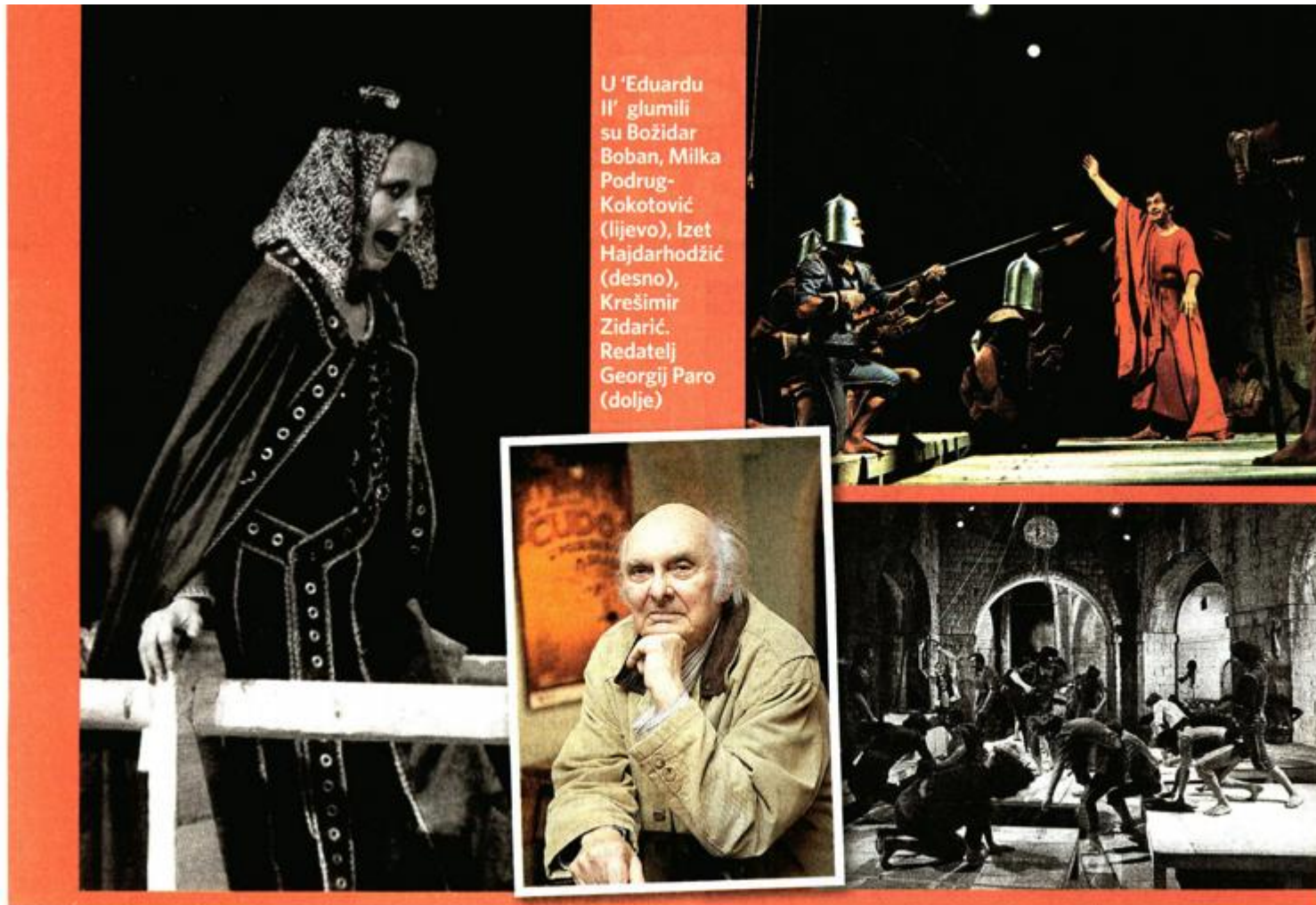
Brecht

U tekstu "Kraljica Anna smije se nad prazninom svijeta", posvećenom Milki Podrug-Kokotović, u knjizi "Pospremanje" (2010.) Georgij Paro, redatelj i jedan od glavnih protagonista Igara, razotkrio je ponešto od atmosfere na Igrama te 1971. Tada je režirao "Život Eduarda II., kralja Engleske", storiju Bertolta Brechta prema Marloweu, "u kongenijalnom prijevodu Trude Stamač i Ante Stamača, na Lovrjencu".

I danas je smatra najznačajnijom među dvjestotinjak predstava koliko ih je napravio. U "Eduardu II." glumili su Božidar Boban, Milka Podrug-Kokotović, Izet Hajdarhodžić, Krešimir Zidarić, Ratko Buljan i drugi. Glumci su, nekako, doznali da se Miko Tripalo, karizmatični sekretar Izvršnog komiteta CKSKH, pojavio na predstavi 21. kolovoza 1971. A redatelj Paro naslutio je da je Tripalo u liku Hajdar-

3. NASTAVAK FELTONA:

Studio donosi feljton o najznačajnijim glumačkim ostvarenjima domaćih i stranih aktera na nacionalnom kazališnom festivalu od 1950. do danas. Kroz deset nastavaka iz vizure glumaca, ljetnih hodočasnika, Željko Ivanjek pisat će o nezaboravnim izvedbama na Gundulićevoj i Držićevoj poljani, Lovrjencu, Revelinu, u Kneževu dvoru...

U 'Eduardu II' glumili su Božidar Boban, Milka Podrug-Kokotović (lijevo), Izet Hajdarhodžić (desno), Krešimir Zidarić. Redatelj Georgij Paro (dolje)

hodžićeva Mortimera mogao raspoznati "svoje političko zrcalo". (Usput, u obnovi iste predstave, iduće 1972., Mortimera je glumio Krunoslav Šarić.)

Medimorac

I ova predstava, na kojoj se pojavio spomenuti političar, jedan od ključnih ljudi na vlasti do Karađorđeva, završila je posuta "kišom pepela", vrlo stvarnog i opipljivog. Kazališna drama zrcalila se "na dimu i vatri zapaljenih šuma oko Dubrovnika, kao nago vještaja skorog sloma Hrvatskog proljeća". Glumci iz Brechtova "Eduarda II." bili su tog ljeta prezaposleni. Jer, većina je provodila dane na Lovrjencu, s Parom, a noći na drugom mjestu u Gradu, ali opet na poslu, na probama s Mirom Medimorcem. Glumili su, naime, u dvije različite predstave koje su obje bile bliske, odnosno korespondirale su s političkim teatrom. Na sceni drevnoga grada pojavio se hrvatski politički teatar. Radio ga je pisac Ivan Kušan s režiserom Mirom Medimorcem. Oni su zajedno već na zagrebačkoj sceni postavili uspješnu adaptaciju Kušano-

va romana "Toranj". Tada su se našli u Gradu, na Spaićev poziv. U Dubrovnik je Kušan donio novi tekst: "Svrha od slobode". "Osobno sam postao svjestan dramatičnosti situacije kad se zapalilo zaleđe Srda, tog ljeta gorjelo je na previše mjesta da bi bilo slučajno", prisjetio se poslije Medimorac.

"Svrha od slobode" bila je jedini dramski tekst koji su Igre dotad, i uopće, naručile, a pisac ga je doradivao sve dok su trajale posljednje probe. Isprva je "Svrhu" trebalo odigrati u gradskoj luci, pred velikim brojem gledatelja, no završila je, zahvaljujući glasinama i uvijek "zagonetnoj" intervenciji u Vijeću Igara, na Bunićevoj poljani. Kako god bilo, 17. kolovoza 1971. na Igrama je zabljesnuo jedan živući autor - Ivan Kušan s predstavom

"Svrha od slobode" Dobila je, vjerojatno, najveći "dramski" pljesak ikada (20-ak minuta), no uspjeh je neće spasiti od požara što će planuti koji mjesec poslije, u lovištu Karađorđeva.

"Radilo se, naime, o tome da je Kosta Spaić, kao umjetnički rukovodilac dramskog dijela Igara, želio da ja nešto načinim s mladim glumcima na Igrama i dao mi je slobodu da odaberem autora teksta, a ja sam odabrao Ivana Kušana. Tako smo od početka radili zajedno na predstavi koja je imala svoje osnovno određenje kao predstava za mlade i kao predstava o Dubrovniku", zabilježio je Medimorac.

"Sad je 13 sati, nedjelja, na Stradunu only mad dogs and Englishmen (samo ludi psi i Englezi), i Vice Vukov, i Petar Selem, i Fahro Konjhodžić, i

Fani Muhoberac, i Srećko Lipovčan, i Tom Durbešić. Sa svakim poriječ, i tako prođe sat na suncu", zapisao je jedini živući pisac Igara u pismu Zlatku Crnkoviću 1. kolovoza 1971. Napomenuo je, usput, da je "debela matrona Liz (Taylor) napokon kod Maršala (Tita)".

Matković

"Dok ja pišem usobi, pobožno zakuca (šjor Pera) na vrata i unese kavu, onda neodlučno stane pokraj stola i napokon zamoli 'da bi popija ša mnom kavu, jerbo ga samog ne gušta'". Jednako tako Kušan spominje da je "lumpao" sa Zvonimirovom Bajsićem ili "cugao" s "Medom" i direktorom ITD-a Vjeranom Zuppom.

Proničajivo je, usput, primijetio: "Kad zazvuče neki dijelovi SVRHE s improviziranih pozornica (osobito ako je publika prisutna), kukavički se skrivam, kaoda ja nemam veze s time i opetovano se pitam koliko veze uopće imam, i zašto. Slutim da će problema da bidne: od priča o troškovima do prvih dobacivanja na probama".

Pisac je dobro naslutio: problema je, doista, bilo. Njegova "Svrha od slobode" pridružena

PARO JE NASLUTIO DA BI TRIPALO U LIKU MORTIMERA MOGAO RASPOZNATI 'SVOJE POLITIČKO ZRCALO'

Relja Bašić i Neva Rošić, neki od glumaca u 'Areteju'. Šetnja aretejskim Bokarom, na koju je Paro primorao gledatelje, pretvarala se u neprekinuti niz senzacija i asocijacija

je takozvanim "negativnim", "nacionalističkim" tekstovima, onima koje treba zaboraviti i izbrisati iz memorije. Politički preokret potresao je i same Dubrovačke igre, odnosno njihov dramski program. Vođa ljudi morali su ili htjeli otići. Jedina šansa politici i kazalištu bio je Marijan Matković, dramski pisac, "opće poznati" Krležin prijatelj. Matković je, preuzevši dramski program tek u travnju 1972., uspio osmisлити program za nadolazeće ljeto. Spasio je Igre "igrajući" na nevjerovatnu kartu, na Miroslava Krležu. I premda je taj posao radio nepune tri godine, njegov potez i svojevrsni "rez" ostaje najveći u dramskom programu Dubrovačkih ljetnih igara.

A pitanje je bi li ga mogao izvesti bez pomoći Georgija Para. I slučaja. No, izveo ga je. Zato je Dalibor Foretić, pišući 1998., ustvrdio da je Matković, zajedno s Parom i Juvančićem, "odredio sudbinu dramskog programa u ovih četvrt stoljeća". I tako se 1972. na Igrama pojavio neočekivani Pisac-Krleža, čija će djela i predstave odrediti njihovu daljnu narav i budućnost. Jer, prva dvojica

'ARETEJ' JE POSTAO JEDAN OD NAJVEĆIH DOGAĐAJA U NJIHOVOJ PODUŽOJ POVIJESTI IGARA

pisaca Igara bili su, razumije se, Držić i Shakespeare.

Stari jedrenjak

"Karakteristično je da sam i ove i prošle godine preinačio pozive za sudjelovanje na Igrama", izjavio je Paro davne 1972. "Oba puta bio sam pozvan raditi Shakespeareova djela, a napravio sam Brechta i Krležu." Priznao je, istovremeno, da je na ideju da smjesti "Areteja" utvrdavu Bokar došao sasvim slučajno: "u jednoj šetnji dubrovačkim zidinama, s Juvančićem". Na drugome mjestu Paro je posvjedočio da je i izbor lokacije za "Kristofora Kolumba", koga će raditi nakon "Areteja", iduće 1973., bio plod slučaja. "Ne mogu se sjetiti jesam li imao ideju za plovec 'Kolumba' prije nego što sam ugledao 'Nelson' ili nakon

toga. Vjerojatno se to dogodilo istovremeno."

Stari jedrenjak poslužio je stanovito vrijeme kao diskoklub, pa se zapalio i kao takav nagorio i "nikom potreban" plutao u Gradskoj luci. Scenograf Miše Račić adaptirao ga je za izvedbu "Kolumba". Tako je feniks glavom dao krila feniksu dramskog programa Igara. Izrodio se iz napuštenog pepela i čadi.

"Aretej" je došao prvi na red, postajući više od "najvećeg ovoljetnog kazališnog događaja na Igrama", postao je jedan od najvećih događaja u njihovoj podužoj povijesti. Paro je prvog pomagača pronašao u prostoru Bokara, u asimetričnom spletu tunela, hodnika, prolaza, terasa, podruma, poljanica i malih trgova. Pretvorio ga je u izvanrednu kulisu,

koju je oplemenio zvukom i glazbom skladatelja Pere Gotovca. A publika mu je bila drugi pomagač.

SUP-ovci

"Šetnja aretejskim Bokarom, na koju je Paro primorao gledatelje seleći svaki prizor iz jednog prostora u drugi, pretvarala se u neprekinuti niz senzacija i asocijacija." Trebalo je odijeliti vodiče kroz predstavu od samih glumaca i drugih gledatelja, raspoznati glumce među njima. Pa, pritom, primijetiti da te glumci-uhode slijede, onako kako su sumnjive slijedili radnici SUP-a, odnosno milicajci iz stvarnosti.

Poslije te prve, slijedila je druga "turistička predstava": "Kristofor Kolumbo" istoga Krleže. Onoga s kojim je Broz igrao šah. Očekivala se još većim nestrpljenjem.

U IDUĆEM, IV. NASTAVKU Dolaze Englezi i Derek Jacobi; dolaze mladi, nesvršeni studenti glume: Darko Srića, Mladen Vasary i Željko Vukmirica sa svojom učiteljicom Ivicom Boban, a Rade Serbedžija postaje Hamlet